

UDC 373.2378.1.
DOI: 10.52534/msu-pp.6(1).2020.16-22

Oksana S. Tovkanets*

Uzhhorod National University
88000, 14 Universytetska Str., Uzhhorod, Ukraine

Scientific and Methodological Support of Self-Educational Activities of Teachers in Preschool Education Institutions

Article's History:

Received: 10.02.2020

Revised: 05.03.2020

Accepted: 15.04.2020

Suggested Citation:

Tovkanets, O.S. (2020). Scientific and methodological support of self-educational activities of teachers in preschool education institutions. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series "Pedagogy and Psychology"*, 6(1), 16-22.

Abstract. The relevance of the research is associated with the accelerated development of innovative processes in the field of educational activities, including the need for a deeper analysis of technologies for organising the development of teacher's professional competencies. In particular, it is quite important in modern educational conditions to use educational and cognitive methods that help strengthen the motivation of young teachers to pedagogically appropriate behaviour or weaken the incentive to undesirable, unprofessional behaviour. The study used theoretical methods (analysis, generalisation) to clarify the features of the form, methods and techniques of organizing self-educational activities; empirical (survey) – to identify teachers' interest in the problems of organisation and thematic direction. Based on the results of the study conducted by the author, the most effective forms and methods of organising the development of professional competencies of teachers were established, the use of which ensures the assimilation of new knowledge, including monitoring the educational achievements of teachers to obtain useful professional experience. Such technologies and techniques of scientific and methodological support were also considered, which allow obtaining information remotely, ensure the efficiency and speed of their assimilation, including accessibility. The article substantiates the features of scientific and methodological support of self-educational activities of teachers in preschool educational institutions, identifies the features of scientific and methodological support of self-educational activities of teaching staff, and also systematises the tasks of scientific and methodological support of teachers' professional self-development. The practical value of the article lies in the fact that the materials of the work can be used in the educational process of future teachers of preschool educational institutions to improve their professional and scientific-methodological training, enrich technological potential, accelerate the process of transformation of promising pedagogical experience into practical activities

Keywords: competencies of teachers, organisation of self-education, forms of scientific and methodological support, educational activities

*Corresponding author

Оксана Сергіївна Товканець

Ужгородський національний університет
88000, вул. Університетська, 14, м. Ужгород, Україна

Науково-методичний супровід самоосвітньої діяльності педагогів закладу дошкільної освіти

Анотація. Актуальність дослідження пов'язана з прискореним розвитком інноваційних процесів у сфері освітньої діяльності, а також потребою глибшого аналізу технологій організації розвитку професійних компетенцій педагогічних працівників. Зокрема, досить важливим у сучасних освітніх умовах є використання навчально-пізнавальних методів, які сприяють посиленню спонукання молодих педагогів до педагогічно доцільної поведінки або послаблення спонукання до небажаної, непрофесійної поведінки. У дослідженні використовувалися теоретичні методи (аналіз, узагальнення) для з'ясування особливостей форми, методів і прийомів організації самоосвітньої діяльності; емпіричний (опитування) – для виявлення інтересу вчителів до проблем організації та тематичного спрямування. За результатами проведеного автором дослідження були встановлені найбільш ефективні форми та методи організації розвитку професійних компетенцій педагогів, застосування яких забезпечує засвоєння нових знань, а також здійснення контролю за навчальними досягненнями педагогічних працівників з метою отримання корисного професійного досвіду. Були також розглянуті такі технології та прийоми науково-методичного забезпечення, що дають можливість отримувати інформацію дистанційно, забезпечують ефективність і швидкість їх засвоєння, а також доступність. У статті обґрунтовано особливості науково-методичного супроводу самоосвітньої діяльності педагогів закладів дошкільної освіти, виявлено особливості науково-методичного супроводу самоосвітньої діяльності педагогічного персоналу, а також систематизовано завдання науково-методичного супроводу професійного саморозвитку педагогічного працівника. Практична цінність статті полягає в тому, що матеріали роботи можна використовувати під час освітнього процесу майбутніх педагогів дошкільних навчальних закладів з метою удосконалення їх професійної та науково-методичної підготовки, збагачення технологічного потенціалу, прискорення процесу трансформації перспективного педагогічного досвіду в практичну діяльність

Ключові слова: компетенції педагогічних працівників, організація самоосвіти, форми науково-методичного супроводу, освітня діяльність

Постановка проблеми

Майбутнє країни вирішується сьогодні не тільки в планах, пропозиціях, але й у реальній роботі кожного педагога. Це означає, що професіонал-педагог повинен постійно підвищувати свій освітній і кваліфікаційний рівень, щоб згідно з вимогами часу відкривати нові здібності, можливості, і в такий спосіб розв'язувати протиріччя між вимогами суспільства та часу. Саме самоосвіта педагогічних працівників – одна з умов їхнього професійного зростання, джерело його професійної креативності, яка має визначати особистість педагога. Освіта та самоосвіта взаємодіють між собою, збагачуючись змістом, технологіями та створюють нерозривну єдність, що забезпечує гармонійний розвиток педагога та його вихованців у їх постійному спілкуванні, взаємопізнанні та особистісному розвитку.

Професійний саморозвиток педагогічного працівника закладу дошкільної освіти – це свідомою робота щодо вдосконалення своєї особистості, яка спрямована на розвиток професійних знань, умінь і навичок, що забезпечують зростання професійної компетентності, неперервний особистісний розвиток і успішну професійну реалізацію. Культура професійного саморозвитку

педагогічного працівника закладу дошкільної освіти – особистісне утворення педагога ЗДО, яке формується на основі потреб, переконань, світосприймання та наявності професійних цілей і завдань, яке розвивається і підтримується власними потребами працівника ЗДО і зовнішніми детермінантами професійного соціокультурного середовища його життєдіяльності.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій

Професійна діяльність вихователя дошкільного закладу загалом є менш вивченою, ніж діяльність вчителя. У цьому плані інтерес для нас становлять праці Г. Григоренка [1], К. Крутій [2], І. Резніченко [3], Ю. Рібцун [4], І. Беха [5], О. Кононко [6], В. Кузьменко [7], І.П. Рохальської-Яблонської, Н.І. Мельник, С.О. Довбня, Т.А. Лісовської Н.А. Перхайло [8], Н.І. Мельник, В.М. Вертухіна, Л.В. Артемова, О.О. Авраменко та Н.М. Павлущенко [9] та інших. Особливу увагу було приділено науковим працям зарубіжних учених, що також розглядали окремі проблеми професійного розвитку фахівців дошкільних навчальних закладів: Ю. Селезньова [10], Р.А. Доре, Дж.М. Диня [11], А. Оттерборн, К. Шенборн,

М. Хултен [12], І.В. Бічева, А.В. Хіжняя, С.В. Десятова [13], Е.Н. П'янова, А.З. Мінахметова, Г.Р. Шагівалеева та Г.Р. Фарвазов [14], Д. Муньес, А. Баутіста, Е. Хіу, Ж.-С. Кех, Р. Булл [15].

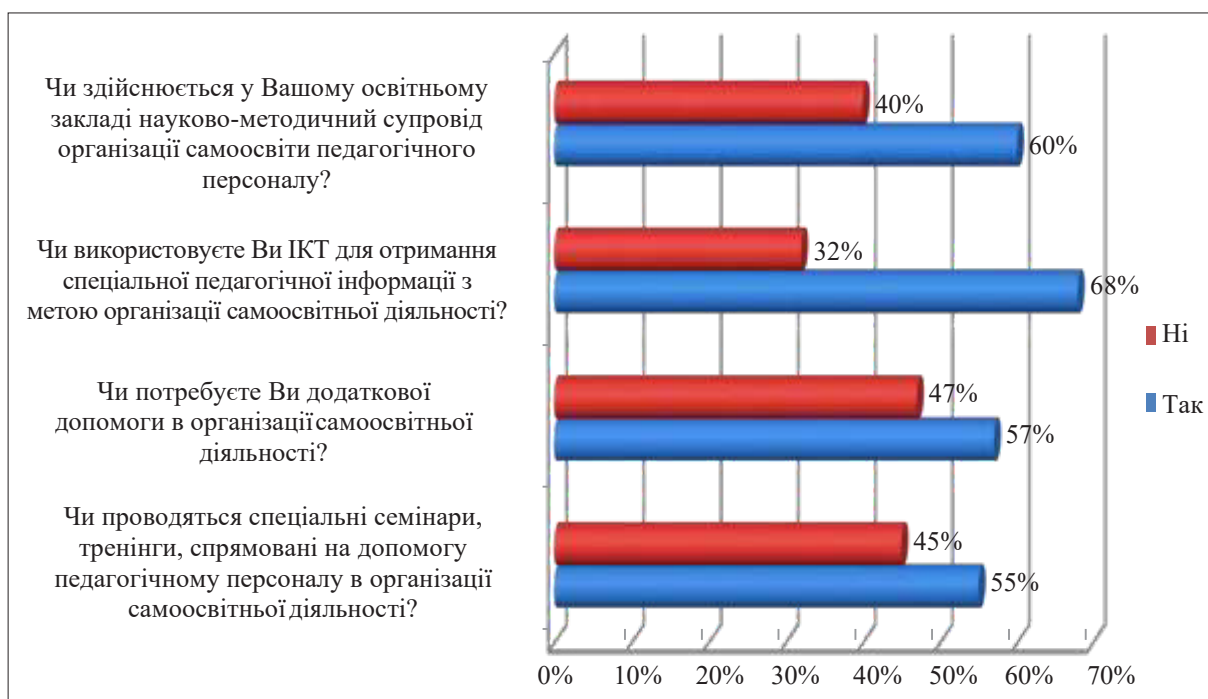
Дослідники вивчають умови успішного професійного розвитку фахівців у процесі самоосвіти, зокрема, забезпечення оптимального співвідношення між загальним, особливим та одиничним у цьому процесі, свідомого й ефективного функціонування педагога в глобалізованому світі, на загальносуспільному й індивідуальному рівнях розуміння ним особистості дитини як найвищої цінності, розширення бази знань фахівця, необхідних для здійснення модернізації освітньої системи загалом і забезпечення рівного доступу до якісної освіти зокрема. Професійний розвиток фахівців дошкільних навчальних закладів базується на багатокультурному підґрунті, передбачає формування толерантності, поваги етнічного та культурного розмаїття, органічний зв'язок зі світовою і національною культурою, традиціями українського народу, інших народностей, що населяють країну тощо. Особливої уваги набула організація науково-методичного супроводу самоосвіти педагогів у процесі курсової перепідготовки та методичної роботи педагогів у міжкурсовий період.

Мета статті

Обґрунтувати особливості науково-методичного супроводу самоосвітньої діяльності педагогів закладу дошкільної освіти.

Результати дослідження

Проведене пілотне опитування педагогічних працівників закладів дошкільної освіти Закарпатської області щодо зацікавленості проблемами організації та тематичним спрямуванням самоосвітньої діяльності засвідчило актуальність проблеми науково-методичного супроводу. 127-ми педагогічним працівникам ЗДО було запропоновано 4 запитання: «Чи здійснюється у Вашому освітньому закладі науково-методичний супровід організації самоосвіти педагогічного персоналу?», «Чи проводяться спеціальні семінари, тренінги, спрямовані на допомогу педагогічному персоналу в організації самоосвітньої діяльності?», «Чи потребуєте Ви додаткової допомоги в організації самоосвітньої діяльності?», «Чи використовуєте Ви ІКТ для отримання спеціальної педагогічної інформації з метою організації самоосвітньої діяльності», на які вони повинні були дати відповідь «Так», або «Ні». Результати опитування представлені на рисунку 1.

Рисунк 1. Результати опитування щодо зацікавленості проблемами організації та тематичним спрямуванням самоосвітньої діяльності педагогів закладів дошкільної освіти

Аналіз результатів опитування засвідчує актуальність необхідності додаткової допомоги в організації самоосвітньої діяльності педагогів. Разом з тим актуальними виявилися проблеми проведення і урізноманітнення спеціальних семінарів, тренінгів, спрямованих на допомогу педагогічному персоналу в організації самоосвітньої діяльності. Враховуючи результати опитування, на основі аналізу досліджень та педагогічної

літератури [4; 16] визначаємо завдання науково-методичного супроводу професійного саморозвитку педагогічного працівника дошкільного навчального закладу:

1. Створення науково-методичного забезпечення для професійного саморозвитку педагогічних працівників ЗДО на рівнях: навчального закладу; міського (районного) методичного кабінету; обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

2. Здійснення методично-консультативної підтримки педагогічних працівників ЗДО з питань професійного саморозвитку.

3. Координаційна діяльність щодо висвітлення позитивних результатів професійного саморозвитку та узагальнення цього досвіду.

4. Забезпечення неперервного зв'язку педагогічних працівників ЗДО із системою післядипломної педагогічної освіти та педагогічних факультетів ЗВО щодо стимулювання професійного розвитку і саморозвитку педагогів.

5. Створення on-line середовищ професійного саморозвитку педагогічних працівників ЗДО.

6. Методична допомога щодо стабілізації професійного саморозвитку.

7. Організація навігаційного супроводу здійснення професійного саморозвитку педагогічного працівника ЗДО.

Насамперед звертаємо увагу на форми, методи і прийоми науково-методичного супроводу, які дають можливість здійснювати отримання інформації дистанційно, що забезпечує оперативність, швидкість, доступність забезпечення навчальною діяльністю.

У процесі пошуку ефективних технологій організації розвитку професійних компетенцій педагогів було виокремлено *відеотехнології*, застосування яких забезпечує можливість не тільки сприйняття нових знань і способів дій, а й здійснення контролю за навчальними досягненнями педагогічних працівників з метою отримання корисного професійного досвіду, що може забезпечити вирішення багатоаспектних дидактичних і виховних завдань: перегляд практичної діяльності вихователів з аналізом і висновками; виконання тренувальних вправ з моделювання педагогічних процесів; створення бази даних для проведення тренінгових і дослідницьких робіт. Саме коментований перегляд відеозапису фрагментів занять, знятих під час здійснення практичної роботи, сприяє формуванню критичності професійного мислення, розвитку вмінь обґрунтовувати доцільність обраної моделі поведінки педагога, виокремлювати певні його професійно-особистісні якості; набуттю вміння співвідносити досвід, що аналізується, з власним, бачити свої помилки, шукати засоби їх усунення [4].

Ефективним методом освітньої діяльності є *віртуальна реструктуризація соціально-професійного життя*, тобто відображення в уявному просторі результатів соціально-професійного життя з метою розробки комплексних змін з антикризовими заходами. Це та система, у якій мають мінімізуватися негативні та максимізуватися позитивні наслідки діяльності. Реструктуризація відбувається за допомогою графічних кластерів, схем, таблиць, тобто виділення смислових одиниць інформації та їх графічного оформлення. Важливим є виділення ключових слів, ідей, поданих у логічній послідовності інформаційних суб'єктів, які створюють цілісну й наочну картину. Така система базується на трьох фазах: виклику (актуалізація проблеми, пробудження інтересу

до теми, визначення мети діяльності); осмислення (осмислення та критичне опрацювання нової інформації); рефлексії (узагальнення й оцінка інформації, формування власної думки, окреслення напрямів діяльності). Тут важливо відзначити правила створення навчальної системи: посередині чистого аркуша (дошки, документа Word, слайду Power Point) записати ключове слово, що відображає проблему; довкола нього – слова чи речення, що її доповнюють; довкола записаних слів з'являються «супутники» і встановлюються нові логічні зв'язки [2], що дозволяє на основі асоціацій оперативно засвоювати знання.

Не менш актуальними в сучасних освітніх умовах є використання методів, які дозволяють посилити спонукання молодих педагогів до доцільної поведінки або послабити спонукання до педагогічно небажаної, недоцільної поведінки [2; 5]: «Педагогічні стимуляції», «Рецепти педагогічної кухні», «Панельна дискусія», «Ініціативне оголошення» та прийоми «Хочу та зроблю», «Мистецтво малих кроків», «Метод педагогічних стимуляцій» та інші.

Розглянемо їх детальніше. *Метод «Рецепти педагогічної кухні»*. Можна уявити це у вигляді накопичувача, у якому педагоги можуть ділитися своїми досягненнями у вигляді конкретних рецептів дій у певних управлінських ситуаціях: провели полілог, опрацювали додаткову літературу та створили схему або кластер, підготувалися до виступу на педраді, знайшли цікавий віршик. Головне завдання цього методу полягає в оприлюдненні та поширенні надбань колективу [2].

Метод панельної дискусії (технічно – це пробкова дошка, на якій усі, хто бажає, можуть прикріплювати свої висловлювання та міркування з певних проблем) використовується для обговорення дискусійних питань: за результатами роботи закладу, за підсумками відкритих заходів, за наявною інформацією. Кожен з учасників освітнього процесу може стати ініціатором дискусії. Після цього бажаючі приєднуються до обговорення. Перевага цього методу – у відсутності регламентованості та заорганізованості.

Суть методу «Ініціативне оголошення» полягає в анонсуванні освітнього заходу, наприклад: «можу навчити створювати презентації», «запрошую на гру», «запрошую до обговорення в онлайн-режимі професійної проблеми», «запрошення до участі у флешмобі» [1].

Приєм «Хочу та зроблю». У кожного педагога є певний простір (щоденний календар, онлайн-записник), у якому він позначає свої наміри: я хочу сьогодні, на цьому тижні, у цьому місяці зробити... Наприкінці вказаного періоду перевіряємо, чи здійснили свої наміри молоді педагоги.

Приєм «Матриця Ейзенхауера». Ця методика, наприклад, дозволяє навчити педагогів ефективної організованої діяльності розсортувати справи одночасно і за їх терміновістю, і за їх важливістю. Усі розуміють, що в один проміжок часу можна виконати тільки обмежену кількість завдань. Відповідно до так званої матриці Ейзенхауера необхідно віднести кожну справу до одного

з чотирьох типів, важливі (термінові та нетермінові) і неважливі (термінові та нетермінові) [1].

Приєм «Мистецтво малих кроків» моделюється на основі прийому «Піраміда Франкліна» і передбачає відповіді на такі можливі запитання: «Що ви хочете отримати від життя?», «Який слід на Землі хочете залишити після себе?», «Ким ви хочете стати в цьому житті?», «Чого плануєте досягти?», «Які конкретні проміжні кроки потрібно зробити?», «У який термін?», «Що потрібно зробити за місяць?», «За тиждень?», «За день?» та інші.

Також використовуються рефлексивні завдання («Склади перелік власних щоденних правил і дій», «Склади таблицю власних обов'язків і таблицю досягнення цілей»). Успішність професійного розвитку визначається співвідношенням реального та очікуваного результату: поява смислових професійних новоутворень (професійних смислів, професійних цінностей), вербалізація смислу та його рефлексія; розвинуті навички конструктивної взаємодії з адміністрацією, колегами, наставником, дітьми та батьками; формування вмінь звертатися за допомогою до досвідчених педагогів і надавати самому допомогу колегам у разі необхідності [1, с. 87].

Водночас, як засвідчують результати здійсненого автором статті опитування, стимулюють до активності педагогічних працівників отримувати, а відтак і здійснювати пошук самостійно освітньо-педагогічну інформацію *тренінги і майстер-класи*.

До прикладу, *тренінг «Профілактика конфліктів у ЗДО»* сприяє формуванню вміння використовувати в спілкуванні з іншими людьми тактику співробітництва, знаходити конструктивні способи вирішення проблемних ситуацій, працювати над розвитком професійної рефлексії. Наприклад, під час виконання вправи «Геометрія взаємин» учасникам може бути запропоновано зобразити себе та своїх колег на аркуші паперу у вигляді різних геометричних фігур, а коли робота завершена, обміркувати результати та відповісти на питання: «Як розташовані фігури: на одному рівні чи на різних та чому?», «Де розташована фігура?», «На якій відстані розташовані фігури?», «Скільки місця займає фігура і скільки навколо вас?», «Чи багато гострих кутів у зображенні?», «Якби попросили намалювати ідеальні взаємини, як би ви змінили свій малюнок?», «На які роздуми наводить малюнок?» та інші [4, с. 129].

Удосконалення професійної та науково-методичної підготовки педагогічних кадрів, збагачення їх технологічного потенціалу, прискорення процесу трансформації перспективного педагогічного досвіду в практичну діяльність найбільш продуктивно може здійснюватися на основі *майстер-класу*. З метою вдосконалення роботи майстер-класів як ефективної форми пропаганди, поширення і впровадження перспективного педагогічного досвіду педагога-майстра при комплектуванні складу слухачів майстер-класів організатор повинен враховувати такі чинники (рис. 2):

Етапи професійного становлення педагогів (адаптація до професії, самоактуалізація педагога в професії, створення індивідуальної педагогічної лабораторії, вільне володіння професією на рівні майстерності)

Наявність у слухачів досвіду роботи

Інтерес педагогів до проблеми, досвід вирішення якої буде представлено керівником майстер-класу

Рисунок 2. Чинники комплектування складу слухачів майстер-класів

До навчання у майстер-класах, виходячи з їх проблеми, мети і завдань, можуть залучатися: молоді педагоги; педагоги, які активно формують індивідуальний стиль професійної діяльності; педагоги-професіонали, рівень педагогічної майстерності, яких характеризується вільним володінням професією на рівні творчості і які виявляють бажання збагатити свій технологічний потенціал. Навчання у майстер-класі ґрунтується на передачі досвіду його керівників-педагогів,

якими створена оригінальна індивідуальна творча лабораторія і які зуміють презентувати і передати свій досвід іншим. Завдання організатора полягає в тому, щоб «розбудити творчі сили педагога», викликати у нього потребу учитися, прагнення до самоосвіти. Слід ретельно добирати склад керівників із числа творчих учителів, які зможуть допомогти педагогічним працівникам ЗДО відчувати радість творення нових зразків знання і моральне задоволення від результатів власної

творчості [2]. У кожному конкретному випадку необхідно: визначити оптимальний для майстер-класу термін функціонування, який обумовлюється новизною, складністю проблеми, творчим потенціалом і можливостями керівника, бажанням слухачів, поставленими метою і завданнями; регламент, періодичність проведення занять (щомісяця, щоквартально, два-три рази на рік); переглянути та оновити проблематику майстер-класів, враховуючи вимоги модернізації освіти. Організуючи навчання педагогічних кадрів на основі конкретного перспективного досвіду в рамках майстер-класу, варто використати запропонований американським дослідником Д. Колбом цикл: врахування конкретного досвіду; рефлексивне спостереження; абстрактна концептуалізація використання досвіду; активне експериментування [16]. Отже, науково-методичний супровід педагогів в умовах закладу дошкільної освіти – це система спеціальних впливів, які спрямовані на забезпечення тісної взаємодії досвідчених і молодих спеціалістів у реальних робочих умовах закладу дошкільної освіти з метою покращення результатів діяльності ЗДО за умови забезпечення професійного розвитку учасників освітньої взаємодії.

Висновки

Самоосвіта педагогічного працівника дошкільного навчального закладу – свідомою робота щодо вдосконалення

своєї особистості, яка спрямована на розвиток своїх професійних знань, умінь і навичок, що забезпечують зростання професійної компетентності педагога закладу дошкільної освіти; це неперервний особистісний розвиток і успішна професійна реалізація.

За результатами проведеного дослідження було встановлено, що на сьогодні є актуальним питання організації самоосвітньої діяльності педагогічного персоналу, а також проблеми проведення та урізноманітнення спеціальних семінарів, майстер-класів, методів і прийомів науково-методичного супроводу тощо. Дані, отримані після здійсненого автором статті опитування, засвідчують важливість проведення тренінгів і майстер-класів, що стимулюють до активності педагогів отримувати освітньо-педагогічну інформацію й здійснювати її пошук самостійно. У процесі пошуку ефективних технологій організації розвитку професійних компетенцій педагогів було виокремлено також відеотехнології, застосування яких забезпечує можливість не тільки сприйняття нових знань і способів дій, а й здійснення контролю за навчальними досягненнями педагогічних працівників з метою отримання корисного професійного досвіду. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні проблеми особистісного зростання педагога в умовах трансформації європейської освітньої політики.

Список використаних джерел

- [1] Григоренко Г.І., Дорошенко З.П., Крутій К.Л. Дидактичне тестування у системі самоосвіти педагогів дошкільних навчальних закладів. Запоріжжя: ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2002. 256 с.
- [2] Крутій К.Л. Індивідуальні форми методичної роботи з педагогами в сучасному дошкільному навчальному закладі. Запоріжжя: ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2005. 257 с.
- [3] Резніченко І.Ю. Особливості створення розвивального життєвого простору для дітей старшого дошкільного віку в умовах ДНЗ. Обов'язкова освіта дітей старшого дошкільного віку. Форми здобуття, організація і зміст роботи. Тернопіль: Мандрівець, 2011. 22 с.
- [4] Рібцун Ю.В. Професійна діяльність вихователя-методиста спеціального ДНЗ компенсуючого типу. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Соціально-педагогічна*. 2012. Вип. 21(1). С. 129–134.
- [5] Бех І.Д. Особистісно орієнтоване виховання. Київ: ІЗМН, 1998. 296 с.
- [6] Кононко О.Л. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника (системний підхід). Київ: Стило, 2002. 144 с.
- [7] Кузьменко В.У. Педагогічні новації в роботі дошкільних закладів. Київ: Навч. посібн., 1999. 98 с.
- [8] Socio-pedagogical support of child's personality socialization at the stage of preschool childhood social formation / I.P. Rohalska-Yablonska et al. *Journal of Intellectual Disability – Diagnosis and Treatment*. 2020. Vol. 8, No. 3. P. 336–350.
- [9] Progressive practices of government management in preschool teachers professional training in western European countries / N.I. Melnyk et al. *Universal Journal of Educational Research*. 2020. Vol. 8, No. 10. P. 4591–4602.
- [10] Selezneva Y. Innovative potential of a teacher in a new reality: Challenge and response. *E3S Web of Conferences*. 2020. Vol. 210. Article number 18041.
- [11] Dore R.A., Dymia J.M. Technology and media use in preschool classrooms: Prevalence, purposes, and contexts. *Frontiers in Education*. 2020. Vol. 5. Article number 600305.
- [12] Otterborn A., Schönborn K., Hultén M. Surveying preschool teachers' use of digital tablets: General and technology education related findings. *International Journal of Technology and Design Education*. 2019. Vol. 29, No. 4. P. 717–737.
- [13] Bicheva I.B., Hizhnaya A.V., Desjatova S.V. Akmeological foundations of professional development of teachers of preschool education. *Perspektivy Nauki i Obrazovania*. 2018. Vol. 32, No. 2. P. 48–53.
- [14] Pyanova E.N., Minakhmetova A.Z., Shagivaleeva G.R., Farvazovan G.R. Reflexivity as a professional and psychological quality of a preschool teacher personality. *Espacios*. 2017. Vol. 38, No. 40. P. 30–38.

- [15] Preschool teachers' engagement in professional development: Frequency, perceived usefulness, & relationship with self-efficacy beliefs / D. Múñez et al. *Psychology, Society and Education*. 2017. Vol. 9, No. 2. P. 181–199.
- [16] Товканець О.С., Плескач М.Й. Лідерські якості в професійній діяльності педагогічних працівників закладу дошкільної освіти. *Педагогічні інновації у фаховій освіті*. 2019. Вип. 1(10). С. 28–33.

References

- [1] Hryhorenko, H.I., Doroshenko, Z.P., & Krutii, K.L. (2002). *Didactic testing in the system of self-education of teachers of preschool educational institutions*. Zaporizhzhia: TOV "LIPS" Ltd.
- [2] Krutii, K.L. (2005). *Individual forms of methodological work with teachers in modern preschool educational institution*. Zaporizhzhia: TOV "LIPS" Ltd.
- [3] Reznichenko, I.Yu. (2011). *Features of creation of developmental living space for children of preschool age in the conditions of IPE. Compulsory education of older preschool children. Forms of acquisition, organization and content of work*. Ternopil: Mandrivets.
- [4] Ribtsun, Yu.V. (2012). The professional activity of a teacher-methodologist of a special DNZ of compensating type. *Collection of Scientific Papers of Kamyanets-Podilsky National University named after Ivan Ohienko. Series: Socio-Pedagogical*, 21(1), 129-134.
- [5] Bekh, I.D. (1998). *Personally oriented education*. Kyiv: IZMN.
- [6] Kononko, O.L. (2002). *Psychological bases of personal formation of the preschooler (system approach)*. Kyiv: Stylos.
- [7] Kuzmenko, V.U. (1999). *Pedagogical innovations in the work of preschool institutions*. Kyiv: Navch. posibn.
- [8] Rohalska-Yablonska, I.P., Melnyk, N.I., Dovbnia, S.O., Lisovska, T.A., & Perkhailo, N.A. (2020). Socio-pedagogical support of child's personality socialization at the stage of preschool childhood social formation. *Journal of Intellectual Disability – Diagnosis and Treatment*, 8(3), 336-350.
- [9] Melnyk, N.I., Vertuhina, V.M., Artemova, L.V., Avramenko, O.O., & Pavlushchenko, N.M. (2020). Progressive practices of government management in preschool teachers professional training in western European countries. *Universal Journal of Educational Research*, 8(10), 4591-4602.
- [10] Selezneva, Y. (2020). Innovative potential of a teacher in a new reality: Challenge and response. *E3S Web of Conferences*, 210, article number 18041.
- [11] Dore, R.A., & Dynia, J.M. (2020). Technology and media use in preschool classrooms: Prevalence, purposes, and contexts. *Frontiers in Education*, 5, article number 600305.
- [12] Otterborn, A., Schönborn, K., & Hultén, M. (2019). Surveying preschool teachers' use of digital tablets: General and technology education related findings. *International Journal of Technology and Design Education*, 29(4), 717-737.
- [13] Bicheva, I.B., Hizhnaya, A.V., & Desjatova, S.V. (2018). Akmeological foundations of professional development of teachers of preschool education. *Perspektivy Nauki i Obrazovania*, 32(2), 48-53.
- [14] Pyanova, E.N., Minakhmetova, A.Z., Shagivaleeva, G.R., & Farvazovan, G.R. (2017). Reflexivity as a professional and psychological quality of a preschool teacher personality. *Espacios*, 38(40), 30-38.
- [15] Múñez, D., Bautista, A., Khiu, E., Keh, J.-S., & Bull, R. (2017). Preschool teachers' engagement in professional development: Frequency, perceived usefulness, & relationship with self-efficacy beliefs. *Psychology, Society and Education*, 9(2), 181-199.
- [16] Tovkanets, O.S., & Pleskach, M.Y. (2019). Leadership qualities in the professional activity of pedagogical workers of the institution of preschool education. *Pedagogical Innovations in Professional Education*, 1(10), 28-33.